

Γεωργίου Αγγελάκη

ΠΟΛΕΜΟΣ Ή ΕΙΡΗΝΗ
(Ιλιάδα Β΄, Γ΄, Δ΄)

ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΠΟΛΕΜΟΣ Ή ΕΙΡΗΝΗ

(Ιλιάδα Β', Γ', Δ')

*« ημείς δε φραζώμεθ' ὅπως ἔσται τάδε
ἔργα, ἢ ... πόλεμον τε κακόν και' φύλοπιν
αινὴν ὄρσομεν ἢ φιλότητα μετ' ἀμφοτέροισι
βάλωμεν, εἰ ... τότε πάσι φίλο
και ηδύ γένοιτο, ἦτοι μεν οἰκέοιτο
πόλις Πριάμοιο ... δ' Ἀργεῖην Ελένην
Μενέλαος ἀγοῖτο »
Ιλιάδα Δ', 14 – 19*

*«Πρέπει εμεῖς τώρα ν' αποφασίσουμε πως
θα ἐξελιχθεῖ αὐτή η κατάσταση'
θα συνεχισθεῖ δηλαδή ο πόλεμος, Ἀχαιῶν και Τρώων,
αὐτή η πολυαίμακτη διαμάχη ἢ θα παρέμβουμε
ὥστε οἱ ἀντιμαχόμενοι να ἔλθουν
σε φιλική ἐπίλυση της διαφοράς των,
πράγμα και για τα δύο μέρη εὐπρόσδεκτο,
αφού και η πόλις του Πριάμου θα σωθεῖ και θα ἐξακολουθήσει
να κατοικεῖται, ἀλλά και οἱ Ἀχαιοὶ ἀποζημιούμενοι ἀπό τους Τρώες
θα ἐπιστρέψουν στα σπίτια των
και ο Μενέλαος θα ἔχει πια μαζί του την Ελένη»*

Αὐτή ἦταν η εἰσήγηση του Δία στην ολομέλεια των θεῶν, που τη συγκάλεσε στην ἀρχή του δέκατου χρόνου της πολιορκίας της Τροίας ἀπό τους Ἀχαιοὺς, που ἔφθασαν ἐκεῖ για να τιμωρήσουν τους Τρώες και να πάρουν πίσω την Ελένη, που εἶχε ἀπαγάγει ο Πάρις, γιος του βασιληᾶ της Τροίας Πριάμου.

Οἱ Ἀχαιοὶ ηγεμόνες και οἱ πολεμιστὲς των εἶχαν συγκεντρωθεῖ στην Αὐλίδα της Βοιωτίας και ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι μαζί με τα καράβια των

απέπλευσαν για τα παράλια της Μικράς Ασίας, όπου αποβιβάστηκαν και εγκατέστησαν τα στρατόπεδό των απέναντι από τα δυτικά τείχη της πόλης του Πριάμου της Τροίας.

Στους Αχαιούς ιδιαιτέρως ονομαστοί ηγεμόνες – μαχητές ήσαν οι βασιληάδες: της Σαλαμίνας Αίας ο Τελαμώνιος, του Άργους Διομήδης, της Σπάρτης Μενέλαος, που ήταν και πρώτος σύζυγος της Ελένης, της Ιθάκης Οδυσσέας, της Κρήτης Ιδομενέας, της Φθίας και της Ελλάδας* ο γιος της Θέτιδας Αχιλλέας, ο ημίθεος, των Μυκηνών Αγαμέμνονας, που είχε και το γενικό πρόσταγμα. Επί κεφαλής των Τρώων ονομαστός ήρωας – μαχητής ήταν ο Έκτορας, γιος του βασιληά Πριάμου.

Από το στρατόπεδό τους εξαπέλυσαν οι Αχαιοί εναντίον της Τροίας αλλεπάλληλες επιθέσεις. Η πόλις όμως ήταν καλά οχυρωμένη (*«ευτείχιον πτολίεθρον»*) και η αντίσταση των Τρώων σθεναρή και έτσι οι προσπάθειες των Αχαιών παρέμειναν άκαρπες και αυτό για εννέα ολόκληρα χρόνια (*«εννέα δη βεβάασι ... ενιαυτοί ... άμμω δε έργον ούτως ακράαντον»*, *«πέρασαν κι'όλας εννέα χρόνια και το έργο μας ατελείωτο»*, ο Αγαμέμνων προς τη Συνέλευση των Αχαιών που έγινε στην αρχή του δέκατου χρόνου).

Οι Αχαιοί, λοιπόν, απηυδισμένοι από τόσων ετών άκαρπες προσπάθειες άρχισαν να ταλαντεύονται αν έπρεπε να συνεχίσουν την πολιορκία ή να γυρίσουν στις πατρίδες των, πράγμα που επικροτούσαν οι περισσότεροι.

Με παρέμβαση όμως του Οδυσσέα, που τον ενεργοποιούσε η Αθηνά, απεφάσισαν τελικά να συνεχίσουν τον πόλεμο. Ο Οδυσσέας τους θύμιζε

---

* Ελλάς ονομάζονταν τότε μια περιοχή της επικράτειας του Αχιλλέα.

μια ενθαρρυντική θεοσημία* που συνέβη στην Αυλίδα και προέβλεπε την άλωση της Τροίας τον δέκατο χρόνο.

Άρχισαν πάλι οι εχθροπραξίες, αλλ' ο Έκτορας σε μια συζήτηση με αιχμηρούς διαξιφισμούς με τον αδελφό του τον Πάρι στο παλάτι, τον επιπλήττει σαν αίτιο της συμφοράς, αφού ενώ τον φιλοξενούσε ο Αχαιός βασιλιάς της Σπάρτης Μενέλαος, αυτός του άρπαξε την γυναίκα του Ελένη και την έφερε στην Τροία σαν δική του σύζυγο και επόμενο ήταν να ζητήσουν οι Αχαιοί αποκατάσταση της προσβολής. Ο Πάρις αναγκάζεται να δεχθεί την ενοχή του και προτείνει να μονομαχήσει αυτός με τον Μενέλαο και όποιος νικήσει να κρατήσει την Ελένη και οι άλλοι να αναγνωρίσουν το αποτέλεσμα και να επαναλάβουν τις ειρηνικές σχέσεις των.

Ο Έκτορας πηγαίνει τότε στο μέτωπο, που συνεχίζονταν οι αψιμαχίες, και με το δόρυ κατεβασμένο που σήμαινε «μη πόλεμο», προχώρησε μέσα από τις φάλαγγες των Τρώων προς τους Αχαιούς και ανακοινώνει στον Αγαμέμνονα, που έδωσε εν τω μεταξύ κι' αυτός εντολή στους δικούς του να μὴν κτυπούν, την πρόταση του Πάρι.

---

* Αξίζει εδώ να παρατεθεί το περιστατικό της θεοσημίας. Τότε όπως ο στόλος των Αχαιών ναυλοχούσε στην Αυλίδα περιμένοντας τον νοτιοδυτικό άνεμο για να μπορέσει να αποπλεύσει προς την Τροία και κατά την τέλεση ευχετήριων από τους θεούς θυσιών («... ημείς δ' έρδομεν αθανάτοισι τεληέσσας εκατόμβας») παρουσιάστηκε παράδοξο φαινόμενο: Πάνω στον μεγάλο πλάτανο που από κάτω του τελούνταν οι θυσιές ήταν μια φωλιά με οκτώ σπουργιτάκια. Ξάφνου παρουσιάστηκε ένα φοβερό φίδι και άρχισε να καταβροχθίζει τους νεοσσούς. Τη μάνα τη σπουργιτίνα, που επέστρεφε στη φωλιά της από την αναζήτηση τροφής, την άρπαξε κι' αυτήν το φίδι και την έφαγε. Την ίδια στιγμή όμως συνέβη το αναπάντεχο. Το φίδι μετατράπηκε σε πέτρα, γεγονός που το απέδωσαν στον Δία («τον δράκοντα ... λάαν έθηκε Κρόνου παῖς»). Ο μάντης Κάλχας τότε τους ερμήνευσε το περιστατικό ως σημάδι του Δία ότι επί εννέα χρόνια (οκτώ νεοσσοί και η μάνα ενάτη) θα πολεμάνε άκαρπα, αλλά τον δέκατο (πέτρωμα του φιδιού) θα αλώσουν την Τροία.

Ο Αγαμέμνονας δεν απάντησε και επικράτησε μια αμήχανη σιωπή, που την διέκοψε ο Μενέλαος δηλώνοντας ότι δέχεται και αυτός να μονομαχήσει με τον Πάρι, αφού η μεταξύ των έριδα είναι ο λόγος που συνεχίζεται ο πόλεμος και συμφωνεί στο ότι, όποιος νικήσει να έχει την Ελένη και οι λοιποί να έχουν ειρήνη μεταξύ των. Μάλιστα ζητάει να φέρουν αμέσως τα ζώα που η θυσία των καθώς και οι ευχές προς τους θεούς θα επικυρώσουν την συμφωνία των δύο παρατάξεων για τη μονομαχία και την ειρήνη.

Με χαρά άκουσαν και οι Αχαιοί την αποδοχή εκ μέρους του Μενέλαου της πρότασης του Πάρι, ελπίζοντας ότι έτσι θα γυρίσουν πια στα σπίτια των και άρχισαν Τρώες και Αχαιοί να βγάζουν από πάνω τους τα όπλα και τα ακουμπούσαν στην γη (*«τεύχεα τ' εξεδύοντο' τα μεν κατέθεντ' επί γαίη»*). Επικράτησε λοιπόν ανακωχή και παρατεταγμένοι οι μεν απέναντι στους δε με τα όπλα τους στη γη, περίμεναν τη διαδικασία των ευχών και των όρκων και βέβαια το αποτέλεσμα της μονομαχίας.

Πράγματι, στη συνέχεια έρχονται τα σφάγια και αναπέμπονται προς τους θεούς εκκλήσεις για να επιβλέψουν την τήρηση της συμφωνίας, έγιναν σπονδές και δόθηκαν οι αμοιβαίο όρκοι. Μάλιστα, ενώ με τους κρατήρες πότιζαν με το κρασί τη γη, καταριόντουσαν από τώρα αυτούς που τυχόν θα πατούσαν τους όρκους, να ποτίσει το δικό τους αίμα τη γη, όπως την ποτίζει τώρα το κρασί. Μετά ορίστηκε ο χώρος της μονομαχίας ανάμεσα στις δυο παρατάξεις και άρχισε η αναμέτρηση Μενέλαου και Πάρι. Πρώτος ο Πάρις έριξε το ακόντιο, αλλ' η αιχμή του δεν μπόρεσε να τρυπήσει την ασπίδα του Μενέλαου. Στη συνέχεια ο Μενέλαος, αφού

ευχήθηκε στον Δία* πέταξε κι' αυτός το ακόντιο, που πέρασε μέσα από την ασπίδα του Πάρι αλλ' αυτός πρόλαβε κι' έγειρε προς την άλλη μεριά κι' έτσι το ακόντιο του έξυσε μόνο το θώρακά του. Τελικά υπερισχύει ο Μενέλαος και θα σκότωνε τον Πάρι αν την τελευταία στιγμή δεν τον άρπαζε στα χέρια της και τον φυγάδευε η Αφροδίτη.

Η νίκη του Μενέλαου ήταν ολοφάνερη. Δεν την αμφισβήτησαν ούτε οι Τρώες. Τους φώναζε τότε ο Αγαμέμνων: «Το βλέπετε και σεις καλά οτι ο Μενέλαος νίκησε καθαρά. Εμπρός, λοιπόν, φροντίστε ώστε το ταχύτερο να γυρίσει η Ελένη στον Μενέλαο μαζί με τους θησαυρούς που είχαν συναποκομίσει Πάρις και Ελένη φεύγοντας από την Σπάρτη, και να μας δοθούν οι πολεμικές αποζημιώσεις» («κέκλυτέ μοι Τρώες ... νίκη μεν ...Μενελάου, υμείς δ' ... Ελένην και κτήματ' ... έκδοτε και τιμήν ήν τιν' έοικεν»).

Σ' αυτή τη κατάσταση της ανάπαυλας** έγινε η συνεδρίαση της ολομέλειας των θεών που συγκάλεσε ο Δίας, ο οποίος έβαλε στην ολομέλεια το ερώτημα: Πόλεμος ή ειρήνη; και συνέχισε: Ο πόλεμος είναι κακός, είναι φοβερή αιματοχυσία, βιαιοπραγίες και ωμότητες, ενώ η ειρήνη είναι γενικά ευπρόσδεκτη γιατί και η Τροία θα σωθεί και θα συνεχίσει να κατοικείται («οικέσοιτο πόλις Πριάμοιο») και οι Αχαιοί θα γυρίσουν ευχαριστημένοι ο καθένας στον τόπο του αλλά και

---

* Αξιοσημείωτη είναι και η ευχή του Μενέλαου: *Ατρείδης Μενέλαος επευζάμενος Διί πατρί «Ζευ άνα,δος τείσασθαι ό με πρότερος κακ' έοργε δίον Αλέξανδρον και εμής υπό χερσίν δάμασσον, όφρα τις εροίγησι και οπιγόνων ανθρώπων ξεινοδόκον κακά ρέξαι, ο κεν φιλότητα παράσχε»* Δία παντοκράτορα επέτρεψε εσύ ώστε ο Πάρις («Δίος Αλέξανδρος») να τιμωρηθεί όπως του πρέπει από τα χέρια μου και για το μεγάλο κακό που αγνώμονα μου έκανε, και έτσι άρχισε η ολέθρια έριδα, αλλά και για να γνωρίζει κάθε άνθρωπος, ακόμα και αυτοί που θα γεννηθούν αργότερα, οτι θα πληρώσει με τη ζωή του την άτιμη πράξη, να πληγώσει αυτόν που με αγάπη τον δέχθηκε και τον φιλοξένησε.

** («οι δη νυν έαται σιγή, πόλεμος δε πέπανται ασπίσι κεκλιμένοι» «οι πολεμιστές κάθονται ακουμπισμένοι στις ασπίδες των σιωπόντας και ο πόλεμος έχει σταματήσει»).

ο Μενέλαος θα έχει πάλι μαζί του την Ελένη. Έκλινε δηλαδή υπέρ της ειρήνης και ανέμενε τις αντιδράσεις των υπολοίπων.

Οι πλείστοι των θεών έμειναν αδιάφοροι. Η Ήρα όμως και η Αθηνά όταν άκουσαν τον Δία να δέχεται σαν λύση και την συμφιλίωση των συμπλεκομένων «εβούζωσαν» συνοφρυώθηκαν, ήταν ολοφάνερη στα πρόσωπά των η δυσαρέσκεια. Καθόντουσαν η μια δίπλα στην άλλη και το μυαλό τους δούλευε, πως θα εξολοθρεύσουν τους Τρώες («επέμυξαν Αθηναίη τε και Ήρη, κακά δε' Τρώεσσι μεδέσθην»). Η Αθηνά παρ' όλο που μέσα «έβραζε» («χόλος δε μιν άγριος ήρει») δεν ετόλμησε να πάρει το λόγο. Η Ήρα όμως ξεσπάθωσε: «τι είναι αυτά που μας λες πανίσχυρε γιέ του Κρόνου» φώναξε στο Δία, «σίγουρα χαίρεσαι να βλέπεις Τρώες και Αχαιούς αραγμένους ο ένας απέναντι στον άλλο με τα ακόντιά των μπηγμένα στη γη και να συζητάνε για ειρήνη. Επίτρεψέ μου όμως να σου τα πω από τη καλή, γιατί κι' εγώ είμαι από το ίδιο γένος που είσαι κι' εσύ, κόρη «σεβασμιώτατη» του Κρόνου («πρεσβυτάτην με τέκε Κρόνος») και βέβαια η θεά σύζυγός σου. Πως σούρθε να θέλεις να σώσεις την Τροία; Ξεχνάς που εγώ ξεθεώθηκα να ξεσηκώνω τους Αχαιούς εναντίον της, ο ιδρώς έτρεξε ποτάμι πάνω μου, μέχρι και τα άλογά μου απέκαμαν* στον αγώνα να κρατηθεί ο πόλεμος ζωντανός και εσύ μιλάς τώρα «για αγάπες και λουλούδια»;

Στον ίδιο τόνο της απάντησε ο Δίας: «Κακός δαίμονας μπήκε μέσα σου βρε Ήρα και μάνιασες; Τι λύσσα είναι αυτή, τι κακό σου έκαναν ο

---

* («... και ιδρώθ' ον ιδρωσα μόγω, καμέτην δε μοι ίπποι λαόν αγειρούση»)

Πρίαμος και τα παιδιά του και θέλεις να αφανίσεις αυτούς και την όμορφη πόλη τους; Εσύ με τη φόρα που πήρες ακόμη και ωμό θα έτρωγες τον Πρίαμο και τους άλλους Τρώες. Έτσι μόνο θα ησύχαζε η μαύρη σου ψυχή («... ωμόν βεβρώθης Πρίαμον άλλους τε Τρώας, τότε κεν χόλον εξακέσαιο»). Τι να σου πω, κάνε όπως καταλαβαίνεις, ας μη συνεχισθεί η φιλονεικία μεταξύ μας (« μη τούτο... μεγ' έρισμα μετ' αμφοτέροισι γένηται»). Αλλά βάλτο καλά στο μυαλό σου, όποτε κι' εγώ θελήσω να καταστρέψω πόλεις, που εσύ αγαπάς, μη φέρεις αντιρρήσεις, γιατί αντίθετα προς τη θέληση μου άφησα ελεύθερη τη κακία σου. Η καημένη η Τροία είχε μια καλή θέση στη καρδιά μου («... μοι περί κήρι τίσκετο Γλιος ιρή»). Ποτέ από τους βωμούς μου εκεί δεν έλειψαν οι ανάλογες προσφορές».

Η ανταπάντηση της Ήρας ήταν εξίσου «συναινετική»: «Πολυαγαπημένες μου πόλεις είναι το Άργος, η Σπάρτη και η Μυκήνη, κατάστρεψέ τις αν σ' ενοχλήσουν. Ούτως ή άλλως και να θέλω δεν μπορώ να τις σώσω, εσύ είσαι ο ισχυρότερος. Αλλά, για να μην αργούμε, δώσε εντολή στην συνεργάτιδά μου* την Αθηνά να πάει κάτω εκεί που γινόντουσαν οι μάχες ανάμεσα σε Τρώες και Αχαιούς, που τώρα τεμπελιάζουν και να καταφέρει ν' ανάψει πάλι ο πόλεμος, αλλά την αφορμή να τη δώσουν οι Τρώες. Το ξέρεις, ότι έχουν δώσει όρκους να μην πολεμούν περιμένοντας να γυρίσει η Ελένη στον Μενέλαο. Η Αθηνά, λοιπόν, να βρει τρόπο να πατήσουν τους όρκους οι Τρώες»

---

* Συνεργασία Ήρας – Αθηνάς να εμποδισθούν οι Αχαιοί να φύγουν. Ιλ. Β', 156 – 165: (« ...Αθηναίην Ήρη προς μύθον έειπεν ' ω πόποι ... Διός τέκος ... ες πατρίδα γαίαν Αργείοι φεύζονται ... ίθι νυν κατά λαόν Αχαιών ... σοις επέεσιν ερήτυε φώτα έκαστον μηδέ έα νήας άλαδ' έκλεμεν ... »). Η Ήρα απευθυνόμενη προς την Αθηνά της λέει: αλλοίμονό μας θυγατέρα του Δία κοίτα τι γίνεται, οι Αργείοι ετοιμάζονται να γυρίσουν στις πατρίδες των. Αλλ' αυτό δεν πρέπει να γίνει. Τρέξε λοιπόν το στρατόπεδο των Αχαιών και με τα πειστικά σου λόγια μη τους αφήσεις να τραβήξουν τα πλοία στη θάλασσα και φύγουν...

Ο Δίας συναίνεσε, πάλι, στο αίτημα της Ήρας και έδωσε τη σχετική εντολή. Η Αθηνά άλλο που δεν ήθελε, είχε έτοιμο στο μυαλό της το σχέδιο δράσης και μ' ένα πήδημα κατέβηκε από τα ύψη του Ολύμπου στη γη και σαν ένα λαμπερό φωτεινό μετέωρο βρέθηκε ανάμεσα σε Τρώες και Αχαιούς, που τάχασαν μόλις το είδαν και έλεγαν μεταξύ των: «άραγε τι θεϊκό σημάδι είναι αυτό, θάχουμε λοιπόν έχθρητες και εξολοθρεμούς ή θα γίνει επί τέλους συμφιλίωση;»

Αυτά συζητούσαν μεταξύ των οι πολεμιστές, η Αθηνά όμως μεταμορφωμένη κι' αυτή σε πολεμιστή, προχώρησε μέσα στο πλήθος βάζοντας σ' εφαρμογή το σχέδιό της.

Στην παράταξη των Τρώων υπήρχε ένας φημισμένος τοξότης, ο γιος του Λυκάονα Πάνδαρος. Αυτός, πέρα από τη δεξιότητα που είχε στην τοξοβολία, διέθετε και το πιο εξελιγμένο τόξο, που ήταν φτιαγμένο από τα κέρατα ενός πελώριου αγριότραγου και είχε ύψος δεκάεξη παλάμες. Αυτόν θα χρησιμοποιούσε η Αθηνά, που τον ήξερε εύπειστο και απερίσκεπτο, για να πετύχει τον σκοπό της (« ... τω δε φρένα, άφρονη πείθεν ...»).

Πήρε λοιπόν τη μορφή ενός φίλου του, του Λαόδοκου, και σαν Λαόδοκος πλησίασε τον Πάνδαρο και του λέει: «Βρε Πάνδαρε, αυτοί οι Αχαιοί τώρα δέκα χρόνια μας έχουν κάνει το βίο αβίωτο και μείς θα τους δώσουμε πίσω θησαυρούς και αποζημιώσεις; Πολύ «ενδοτικοί» είναι ο Πρίαμος και ο Έκτορας, ο Πάρις όμως και άλλοι Τρώες έχουν αγανακτήσει. Βλέπεις τον Μενέλαο απέναντι; Αν αυτός φύγει από τη μέση, οι Αχαιοί δεν θάχουν λόγο πια να μείνουν και θα φύγουν. Εσύ είσαι ο πρώτος τοξότης. Τι κάθεσαι άπραγος; Τόξευσέ τον, σίγουρα θα τον πετύχεις, και φαντάσου μετά τι δόξα θα πάρεις και τι ευγνωμοσύνη θα σου έχουν οι Τρώες («πάσι δε κε Τρώεσαι χάριν και κύδος άροιο»).

Ξεγελάστηκε ο Πάνδαρος, δεν το καλοσκέφτηκε κι' έπεσε στην παγίδα της Αθηνάς. Σηκώθηκε λοιπόν και πήρε το περίφημο τόξο που τότε κρεμάσει «αφοπλισμένο» σε ένα δένδρο, ένωσε τις δύο άκρες της χορδής στο στέλεχος και καλύφθηκε πίσω από άλλους πολεμιστές για να μην τον αντιληφθούν οι απέναντι Αχαιοί, στερέωσε το τόξο στην γη, άρμωσε το βέλος στη χορδή και την τέντωσε τόσο πολύ, που στέλεχος και χορδή έγιναν σχεδόν μεγάλος κύκλος (« ... κυκλοτερές μέγα τόξον έτεινε, ... »), στόχευσε καλά τον Μενέλαο και άφησε το βέλος να φύγει.

Το πρώτο μέρος του σχεδίου της Αθηνάς είχε πετύχει. Η πλευρά των Τρώων παραβίασε την ανακωχή. Πρώτη άρχισε τις αδικοπραξίες. Αυτό όμως δεν αρκούσε. Έπρεπε να αντιδράσουν οι Αχαιοί. Έπρεπε να είναι αισθητή η αδικοπραξία, όχι όμως να σκοτωθεί ο Μενέλαος, γεγονός που θα έφερνε στις πλατειές μάζες των Αχαιών τη σκέψη ότι ο πόλεμος είναι μάταιος. Γι' αυτό σαν αστραπή έτρεξε άορατη μπροστά από τον Μενέλαο και ενώ το βέλος κατευθυνόταν σε καίριο μέρος του σώματός του, του άλλαξε τη φορά ώστε το τραύμα να είναι επιπόλαιο (« ... πρόσθε στάσα βέλος ... άμυνεν»). Η κοφτερή μύτη του βέλους «έξυσε» μόνο το δέρμα της μέσης του Μενέλαου. Από την πληγή όμως άρχισε να τρέχει άφθονο αίμα που βάφτηκαν τα πόδια του κόκκινα.

Κατατρόμαξαν κι' αιφνιδιάστηκαν κι' ο Αγαμέμνων κι' ο Μενέλαος. Μαζεύτηκαν δίπλα και συμπολεμιστές που άκουσαν το σύριγμα του βέλους και τη κραυγή πόνου του Μενέλαου από το κτύπημα. Η στεναχώρια, η αγανάκτηση κι' η οργή ήσαν ζωγραφισμένες στα πρόσωπα όλων.

Ο Αγαμέμνονας τότε, πιάνοντας από το χέρι τον Μενέλαο, του λέει: «Αγαπημένε μου αδελφέ, αλλοίμονό μου, γι' αυτό έκλεισα συμφωνία με όρκους και θυσίες προς τους θεούς μ' αυτούς τους άπιστους Τρώες και

σ' έβαλα στην εμπροσθοφυλακή των Αχαιών; Να που αυτοί οι δόλιοι πάτησαν τους όρκους και άνανδρα σε κτύπησαν. Αυτό δεν θα το δεχθούν οι θεοί. Και θα το πληρώσουν οι επίορκοι ακριβά, θάνατος και συμφορά θα πέσει στα κεφάλια των. Ο Δίας μπορεί να αργεί, αλλά δεν θα το λησμονήσει. Είμαι βέβαιος οτι έρχεται η ημέρα που θα ισοπεδωθεί η Τροία και θα εξολοθρευθούν οι απατεώνες ο Πρίαμος κι' ο λαός του («... έσσειτ' ήμαρ ότ' αν ποτ' ολόκλη Τλιος ... και Πρίαμος και λαός ... Πρίαμοιο ...»). Ο Δίας κρατάει ανοικτό το λογαριασμό κι' οι απατεώνες δεν θα γλυτώσουν τον αμείλικτο κολασμό. Αυτό θα γίνει οπωσδήποτε. Αλλά ποιά η ωφέλεια αν σε χάσω αδελφέ μου. Πως καταρρακωμένος θα γυρίσω στο ταλαίπωρο Άργος χωρίς εσένα. Κι' άσε που αν πάψεις να υπάρχουν, σίγουρα οι άλλοι Αχαιοί θα θελήσουν να γυρίσουν στις πατρίδες των («αι κε θάνης ... αυτίκα μνήσκονται Αχαιοί πατρίδος αίης»). Ούτε να το σκεφτώ δεν μπορώ. Να λιπαίνουν τα κόκαλά σου τα χώματα της Τροίας και να θριαμβολογούν οι Τρώες: «Να τα κατορθώματα του παλληκαρά έξυπνου Αγαμέμνονα. Ξεσήκωσε τόσο κόσμο από τις πατρίδες των και τώρα γυρίζει πίσω ντροπιασμένος χωρίς τον αδελφό του και την Ελένη.» Καλύτερα ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί («... τότε μοι χάνοι ευρεία χθών»)).

Ο Μενέλαος όμως, συνειδητοποιώντας εν τω μεταξύ οτι το κτύπημα ήταν μόνο επιδερμικό, ανέκτησε το ηθικό του και φώναξε στον αδελφό του: «Αγαμέμνων, πάψε να οδύρεσαι, οι θεοί δεν άφησαν την αδικία να με βλάψει. Το βέλος με πήρε ξώφαλτσα («ουκ εν καιρίω οξύ πάγη βέλος...») κράτησε το θάρρος σου. Μην σε πιάνει πανικός».

Η ηγετική αυτοπεποίθηση ξανάρθε στον Αγαμέμνονα και απήντησε: «Καλά τα λες αδελφέ μου, μα και έτσι έπρεπε να γίνει. Τώρα εσύ

ησύχασε κι' εγώ θα φροντίσω να έρθει γιατρός να σου θεραπεύσει το τραύμα και να σε ανακουφίσει από τον πόνο».

Μαζί με τους άλλους Αχαιούς είχαν έρθει στην Τροία και τα παιδιά του Ασκληπιού, ο Ποδαλείριος και ο Μαχάων, φημισμένοι γιατροί αλλά και άξιοι πολεμιστές. Τον Μαχάωνα κάλεσε ο Αγαμέμνων, που πρόθυμα ήλθε κι' ανέλαβε την θεραπεία του Μενέλαου.

Άφησε, λοιπόν, στα χέρια του Μαχάωνα τον Μενέλαο, κι' ασχολήθηκε πια ο Αγαμέμνωνας με τα πολιτικά και στρατιωτικά του καθήκοντα. Συνεννόηση με τους Τρώες αποκλείονταν. Μετά την άτιμη πράξη των δεν μπορούσε να τους έχει εμπιστοσύνη. Ο πόλεμος ήταν η λύση που απέμενε. Αφού ενημέρωσε τους δικούς του μαχητές για την απόφασή του και τους υποσχέθηκε λαφυραγώγηση της πόλης αν νικήσουν, ξεκίνησε περιοδεία αυτοπροσώπως σ' όλο το στρατόπεδο των Αχαιών για να συνεννοηθεί απ' ευθείας με τους άλλους αρχηγούς και να πείσει κι' αυτούς ότι ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος. Εν τω μεταξύ, η είδηση του τραυματισμού του Μενέλαου είχε κάνει τον γύρο του στρατοπέδου.

Συναντήθηκε πρώτα με τον επί κεφαλής των Κρητών Ιδομενέα, ο οποίος συντάχτηκε αμέσως με την άποψή του (το σχέδιο της Αθηνάς έδενε πια για καλά). Μετά βρήκε τους δύο Αίαντες. Αυτοί κι' οι μαχητές των ήσαν κι' όλας έτοιμοι με τις ασπίδες και τα κοντάρια στα χέρια των και εκινούντο μπροστά για να πάρουν θέση μάχης. Ο Αγαμέμνων τους συνεχάρη για την εγρήγορσή των και στη συνέχεια είδε τον Νέστορα από την Πύλο.

Ο Νέστωρ, έμπειρος παλιός πολέμαρχος, με τους υπαρχηγούς του Πελάγοντα, Αλάστορα, Χρόμιο και Αίμονα είχαν καταστρώσει και την τακτική διάταξη της μάχης. Πως θα παρατάσσονταν οι πεζοί, πως θα

επικουρούσαν οι ιππείς, πως θα εκινούντο τα άρματα. Ο Αγαμέμνονας, εδώ είναι που ενθουσιάστηκε βλέποντας τους μαχητές του Νέστορα πειθαρχημένους και με πλήρη την εξάρτησή των να προχωρούν μπροστά.

Αφού αντάλλαξε φιλοφρονήσεις με τον Νέστορα, προχώρησε προς τη περιοχή των Αθηναίων και των Κεφαλλήνων. Εδώ δεν του άρεσαν τα πράγματα. Διαπίστωσε ολιγωρία και γι' αυτό έκανε παρατήρηση προς τους επικεφαλής Μενεσθέα και Οδυσσέα. Ανταπάντησε ο Οδυσσέας, δόθηκαν εξηγήσεις και το θέμα έληξε. Θα συμπολεμούσαν κι' αυτοί με τον Αγαμέμνονα.

Έτσι, προχωρώντας από ομάδα σε ομάδα, από αρχηγό σε αρχηγό, πείθοντας, παροτρύνοντας, επαινώντας, συγχαίροντας αλλά και ελέγχοντας και υποσχόμενος, ξεσήκωσε το πλήθος των Αχαιών, που ετοιμάστηκε να ορμήσει πάλι εναντίον της Τροίας.

Κι' όπως στον αιγιαλό βρυχάται η θάλασσα, όταν την ξεσηκώνουν άγριοι άνεμοι, φουσκώνοντας τα κύματά της στ' ανοιχτά και σπρώχνοντάς τα το ένα πίσω από το άλλο τα σκάει πάνω στα βράχια κάνοντας φοβερό θόρυβο και τινάζοντας τους αφρούς πάνω στη ξηρά, έτσι σαν πολύβουα κύματα κι' οι φάλαγγες των Αχαιών άρχισαν να προχωράνε* για την αλληλοσφαγή.

Από την άλλη μεριά οι Τρώες ακούοντας και βλέποντας τις κινήσεις των Αχαιών ετοιμάζονταν κι' αυτοί φωνάζοντας ο ένας στον άλλο το τέλος της ανάπαυλας. Φορούσαν πάλι τις πανοπλίες των κι' έπαιρναν στα χέρια κοντάρια και σπαθιά κι' ό,τι άλλο όπλο και παρατάσσονταν για την μάχη.

---

* (« Ως δ' στ' εν αιγιαλώ πολυηχέϊ κύμα θαλάσσης όρνυτ' ... Ζεφύρου υπό κινήσαντος ' πόντω μεν τα πρώτα ... έπειτα χέρσω ρηγνύμενον μεγάλα βρέμει ... ως Δαναών κίνυντο φάλαγγες ... »)

Κι' όταν οι δύο παρατάξεις συγκρούστηκαν, τα κτυπήματα, όπλων με όπλα, ασπίδων με ασπίδες κροτούσαν αδιάκοπα και κραυγές ακούγονταν θριάμβου και οδύνης εκείνων που πληγώθηκαν κι' εκείνων που τους πλήγωσαν («... *ένθα δ' άμ' οίμωγή και ευχολή πέλεν ολλύντων τε και ολλυμένων ...*»). Κι' όπως χείμαρροι κατεβαίνοντας από τα βουνά μετά από νεροποντή συναντώνται στο κοίλωμα της κοινής κοίτης («... *εσ μισγάγκειαν συμβάλλετον ...*») και τα ορμητικά νερά τους παφλάζουν και κάνουν εκκωφαντικό θόρυβο πέφτοντας το ένα πάνω στο άλλο, έτσι ακούγονταν κι' από μακριά οι φωνές και οι κρότοι της μάχης....

Η Μικρασιατική γη ποτιζόταν πάλι με αίμα. Η Ειρήνη είχε φύγει κι' ο πόλεμος συνεχίζονταν ανελέητος. Κι' έτσι «ετελεσφόρησε περιφανώς» το έργο που άρχισε η μεγάλη Ήρα και το σχέδιο που εφάρμοσε η περιώνυμη συνεργάτιδά της Αθηνά . –